

DRUŽBENA MOČ IN OBLAST

Weber – moč je sposobnost, da posameznik uveljavi svoje interese kljub nasprotovanju drugih.

Izraža se:

- v običajnih družbenih interakcijah: s simboli, gestami,...
- na neosebni ravni: reproduciranje različnih oblik moči v različnih institucijah. Institucionalizirana moč temelji na odvisnosti.

TIPI LEGITIMNE OBLASTI

DVE OBLIKI MOČI

OBLAST ali AVTORITETA

*Je pravilna in upravičena.
Prostovoljno podrejanje.*

PRISILA

*Ni pravilna in upravičena.
Strah pred sankcijami.*

V realnosti se oblast in prisila prepletata.

Moč postane **legitimna** takrat, ko jo podrejeni sprejemajo oz. jo imajo za pravilno in upravičeno.

Čista prisila kot oblika oblasti je nestabilna, zato vse družbe poskušajo svojo moč legitimizirati.

WEBER
glede na vir legitimnosti razlikuje
TRI TIPE OBLASTI:

1. TRADICIONALNA OBLAST

- prevladuje v plemenskih in fevdalnih družbah
- tradicija je sveta in nespremenljiva
- moč legitimizirajo še z božjo voljo
- moč se deduje
- oblast je osebna
- tudi vladarji morajo spoštovati tradicijo

2. KARIZMATIČNA OBLAST

- temelji na izjemnih osebnih lastnostih, sposobnostih vodij
- na močni čustveni povezanosti med vodjo in privrženci
- oblast je izrazito osebna
- pogosto se pojavi v prelomnih družbenih obdobjih
- vojni zmagovalci, preroki: Tito, Hitler, Kristus,...

3. RACIONALNO – LEGALNA OBLAST

- temelji na sprejemanju neosebni pravil oz. zakonov
- ni osebna oblast
- je oblast zakonov
- zakoni so racionalni: oblikovani za doseganje ciljev z določenimi sredstvi
- najlažje se prilagaja spremembam: če se spremenijo razmere se sprejme drugačen zakon
- moderna oblast

TO SO IDEALNI TIPI OBLASTI: konkretna oblast ima lahko značilnosti vseh treh tipov – eden prevladuje.

KONFLIKTNI PRISTOP

Moč v družbi je neenakomerno porazdeljena.

↓
močni in nemočni imajo različne interese

↓
te razlike vodijo v družbene konflikte

Moč je vedno skoncentrirana v rokah manjšine. Ta moč uporablja za doseganje svojih interesov, ki pa so v nasprotju z interesi preostalih članov družbe.

Nekateri konfliktni teoretiki so prepričani, da moč temelji na lastništvu proizvodjalnih sredstev. Vladajoči razred ima na podlagi ekonomske moči tudi moč, da uveljavi svojo **ideologijo**.

↓
Gre za prepričanja in ideje, ki upravičujejo, legitimizirajo neenako razdelitev moči in prikazujejo neenakost v bogastvu in moči kot popolnoma naravni in normalni.

S tem preprečijo izbruh odkritih konfliktov med vladajočimi in podrejenimi.

ELITISTIČNI PRISTOP

1. VILFREDO PARETO

Obstajata dva glavna tipa vladajoče elite (glede na osebnostne lastnosti):

a. LEVI

So sposobni za neposredna in ostra dejanja.

Vladajo s silo.

Primer: vojaške diktature

b. LISICE

Vladajo z zvitostjo in pretkanostjo, z diplomatskim manipuliranjem.

Primer: evropska demokracija

Do sprememb v družbi pride ko ena elita zamenja drugo.

Proces kroženja elite:

a. Zaradi udobnega življenja na oblasti postanejo toge, mehkužne, neučinkovite, neprilagodljive.

b. vsakemu tipu elite manjkajo lastnosti nasprotnega tipa

Zgodovina je neskončno kroženje elit.

2. C. WRIGHT MILLS

ZDA v 50-ih letih 20. stoletja.

Elito oblikujejo tisti, ki zasedajo oblastne položaje v ključnih institucijah.

Rezultat sovpadanja ekonomske, vojaške in politične moči je **elita moči**.

V 19. stol.:

- a. ekonomska moč je razdrobljena med majhna podjetja
- b. zakonodajalci v zveznih državah so imeli večjo samostojnost
- c. centralno vodena vojska je zamenjala lokalne enote rezervistov

To vodi k centralizaciji moči odločanja.

Povezanost in enotnost vseh treh elit krepi:

- a. podobnost družbenega porekla
- b. izobraževanje v podobnem okolju
- c. druženje v uglednih klubih
- d. podobne vrednote, interese
- e. pogosta izmenjava osebja

**Vladavine elite oblasti nihče ne nadzoruje.
Oblast manipulira z ljudmi.**

PLURALISTIČNI PRISTOP

Obstaja veliko različnih družbenih skupin z različnimi interesi. Za uveljavitev svojih interesov tekmujejo med seboj.

Interesne skupine se vključujejo v politiko, ko jim je to v interesu. Zato je moč spremenljiva in razpršena med različne skupine.

Vlada, ki jo oblikuje najmočnejša stranka mora predstavljati širok spekter interesov.

Ljudje svojih interesov ne izražajo neposredno, ampak preko **predstavnikov**.

Ti pa so običajno predstavniki elit – **PLURALIZEM ELIT**.

Vendar pa to ni v nasprotju z **demokracijo**.

POLITIČNE STRANKE IN INTERESNE SKUPINE

POLITIČNE STRANKE

- skušajo priti na oblast
- predlagajo večino kandidatov za opravljanje državnih funkcij
- delujejo kot posredniki med ljudmi in oblastjo
- člani imajo podobne vrednote in stališča (frakcije)
- za zmago na volitvah si morajo pridobiti čim širšo podporo
- izogibajo se radikalnim stališčem
- poskušajo pa pritegniti čim bolj različne posameznike
- različne stranke naj bi bile izraz raznolikosti modernih družb

INTERESNE SKUPINE

So skupine, organizacije in združenja ki:

- ne nastopajo na volitvah, nimajo namena prevzeti oblast
 - ne oblikujejo širših političnih programov
 - vplivajo na odločitve oblasti in političnih strank
 - v politiko se vključujejo, ko je to v njihovem neposrednem interesu
- a. zaščitne - za zaščito in izboljšanje položaja svojih članov
- b. ciljne - organizirajo se zaradi določenega cilja
- večje članstvo
 - ljudje iz različnega socialnega okolja

Pritisk izvajajo na različne načine:

- s prispevki v sklade političnih strank
- z vplivanjem na javno mnenje
- z državljansko nepokorščino
- z javnimi protesti in demonstracijami
- s pisanjem peticij
- z vplivanjem na različne strokovne institucije
- z nelegalnimi načini: podkupovanja vplivnih politikov, teroristične akcije

Vplivi skupin so različni zaradi:

- različnega števila članov
- razpoložljivih sredstev
- povezanosti s političnimi vrhovi
- položaja članov v družbi,...

Različna pogleda na vlogo interesnih skupin:

1. Obstoje različnih interesnih skupin zagotavlja demokratičnost.

Najbolj depriviligirani nimajo nikogar, ki bi jih zastopal.

2. Interesne skupine so nevarne za demokracijo.

POSAMEZNIK V PROCESU ODLOČANJA

Večina ljudi se v politično življenje ne vključuje neposredno, ampak le posredno - preko volitev (ne volijo vsi).

Zakaj ljudje ne volijo?

- menijo, da z udeležbo na volitvah ne morejo vplivati na stanje v državi
- nezaupanje do političnih strank

Dejavniki, ki vplivajo na udeležbo v politiki:

- starost
- stopnja izobrazbe
- pripadnost sloju
- stopnja integriranosti v skupnost

Razlogi, ki vplivajo na odločitve posameznikov za različne stranke:

- tradicija
- program (racionalna izbira – instrumentalni model volitev)
- taktične volitve - preprečitev zmage
- gojenje sompatij do članov strank ali do osebnostnih lastnosti vodij (emocionalna izbira)

Povezanost med razredom in stranko, ki jo volijo:

Revnejši volijo leve stranke.
Bogatejši volijo desne stranke.

Deviantni volivci

Danes se povezanost med volitvami za določeno stranko in razredno pripadnostjo rahlja.

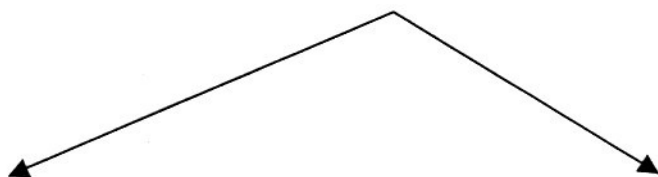
Delež nestanovitnih volivcev narašča – ni zanesljive volilne baze.

POLITIČNI SISTEMI

Merilo razlikovanja med različnimi političnimi sistemi je odnos med državno oblastjo in prebivalstvom.

1. DEMOKRACIJA (vlada ljudstva)

- državna oblast je izvoljena in zamenljiva
- politične pravice: volilna pravica in pravica do političnega združevanja
- priznava se raznolikost družbenih interesov
- politična participacija državljanov (integracija, tekmovalnost)

NEPOSREDNA
DEMOKRACIJA
referendum, plebiscit

POSREDNA
DEMOKRACIJA

V modernih demokratičnih državah se oblast deli na: zakonodajno, izvršilno in sodno. Obstajajo različni sistemi delitve oblasti: parlamentarni, predsedniški.

2. AVTOKRACIJA:

2.1 AVTORITARANA DRŽAVA

- ne priznava raznolikosti družbenih interesov
- omejuje temeljne in politične pravice
- volitve so zgolj ritual
- dovoljena je ena sama stranka – zastopnica vseh interesov

- ni možnosti izbire
- navidezne oblike politične participacije: volitve, množični shodi, ki jih organizira oblast sebi v podporo, obvezno članstvo državljanov v določenih organizacijah.
- oblast usmerja celotno družbeno dogajanje: omejevanje svobode govora, tiska,...
- bivše socialistične države, Kitajska, Kuba

2.2 TOTALITARNA DRŽAVA

- oblikujejo se v 20. stol.: italijanski fašizem, nemški nacizem, stalinizem
- ne spoštujejo temeljnih človekovih pravic
- obstoj ene državne partije, ki **nadzoruje vse**
- **boj proti »sovražniku«** - vsakemu, ki se z oblastjo ne strinja – nasilje nad državljani

POLITIČNA ORGANIZACIJA DRUŽB IN PROCESI ODLOČANJA V DRUŽBI

POLITIKA

Politika:

- je boj za oblast, nadvlada posameznikov in skupin nad družbo
- služi pridobivanju in ohranjanju privilegijev manjšine na škodo večine
- je prizadevanje, da bi zagotovili red, stabilnost in pravičnost

ARISTOTEL

Trije možni odgovori na obstoj različnosti:

1. politika

Je javna dejavnost svobodnih ljudi, ki odkrito soočajo svoje različne interese in so strpni do različnih resnic (ni veljalo za ženske in sužnje).

2. tiranija

3. oligarhija

MACHIAVELLI

Ključni element političnega delovanja je boj za oblast.

WEBER

Politika je upravljanje ali vplivanje na upravljanje države. Je težnja po sodelovanju v oblasti ali po vplivu na razdelitev oblasti znotraj neke države ali med državami.

DRŽAVA

Razvoj nekaterih modernih držav je potekal od absolutizma k pravni in demokratični državi.

Začne se uveljavljati ideja ljudstva kot naroda.

V današnjem pomenu besede se **država izoblikuje v 19. stol. s pojavom nacionalnih držav.**

Moderna država je geografsko – politična tvorba, ki jo opredeljujejo:

- 1. ozemlje*
- 2. prebivalstvo*
- 3. suverena oblast (vrhovna, nedeljiva, neomejena, neodvisna)*

*V ožjem pomenu pa je država **sistem političnih institucij**, ki izvajajo oblast (zakonodajno, izvršilno in sodno oblast).*

Weber: moderna država ima zakonit monopol nad sredstvi prisile na določenem ozemlju. Ta se uveljavlja z racionalnimi postopki in sredstvi: s pravom in z birokratskim upravljanjem.

Samo država lahko ljudem omeji svobodo proti njihovi volji.

Povečan pomen države v 19. in 20. stol.

Ker država posega na vsa področja življenja govorimo o socialni državi oz. državi blaginje.

Vse večja racionalizacija moderne države.

1. FUNKCIONALISTIČNI PRISTOP

V zapletenih modernih družbah ne zadostuje neformalni nadzor, navade in običaji.

FUNKCIJE DRŽAVE:

- uveljavlja norme
- planira in usmerja dejavnosti v družbi
- posreduje v konfliktih
- obramba

Država omogoča skladen razvoj in obstoj družbe.

Strukturalisti : za takšno delovanje države morajo biti izpolnjeni sledeči pogoji: velik srednji razred, visoka stopnja ekonomskega in kulturnega razvoja, človekove pravice, svoboda tiska.

2. KONFLIKTNI PRISTOP

Država je sredstvo v rokah posameznih skupin, s katerim uveljavljajo svoje interese, v škodo drugih skupin. Imeti mora monopol nad uporabo in izvajanjem nasilja v družbi. Sredstva prisile so sestavni del države.

Država opravlja tudi druge funkcije, vendar le, če so te v interesu vladajoče skupine.

Vladajoča elita predstavlja svoje interese kot splošne družbene interese.

Marksisti

Vsa moč izhaja iz ekonomskega področja. Država je sredstvo v rokah lastnikov proizvodjalnih sredstev.

Država se je razvila, ko se je pojavil presežni produkt.